

Азим Суюн

Х А Ё Л О Т

Шеърлар

Тошкент

Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти

1984

www.ziyouz.com kutubxonasi

Суюн, Азим.

Хаёлот: Шеърлар. — Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1984. — 88 б.

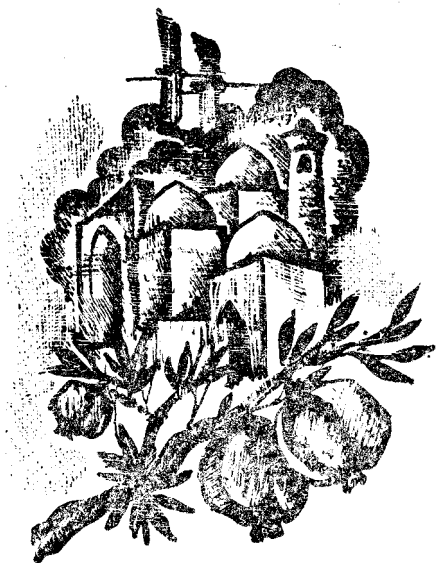
...Халқинг қалбидан сен ҳам
Дарё, анҳор бўлиб оқ!

Шоир Азим Суюн янги — тўртинчи китобини шундай сатрлар билан бошлайди. Ва ўзи ҳам тўпلامда шу фикрига содиқ қолади. Шеърлар мавзун раиғ-баранг: азим Ватаи, ўзини вояга етказган олис Нурога тоғларнинг бетакрор манзаралари, муҳаббатнинг сирли эртақлари, нур, зулмат аралаш ўтмиш лавҳалари... Уларда қалби бой халқимизнинг, шиддаткор асримизнинг сурати кўришиб туради.

Суюн, Азим. И мыслью вперед улетаю:
Стихотворения.

С — 4702570200 — 121 — 46 — 84
М 352(04) — 84

Ўз 2

I

Она тупроқ

Ш О И Р Г А

Катта-катта шаҳарлар
Ўртасини қоқ ёриб
Оқар дарё, анҳорлар
Эл-юртнн бахтга қориб.

Халқинг қалбидан сен ҳам
Дарё, анҳор бўлиб оқ.
Шунда чини шоирсан, ҳа,
Пешонаси ярқироқ!

ҚУШИҚ

Қумдаги қудуқ сувин
Қарвону сарбондан сўр.
Қалтис тоғлар зирвасин
Бургуту жайрондан сўр.

Ўлкам саҳро, даштини
Лаънатлама — сайёҳ дил,
Мушислиги, дардини
Чўл ошган чўнондан сўр.

Қўй, ётлардан сўрмагил
Боболаринг қабрини,
Ким бўлса ҳам майли ул —
Қондошинг — инсондан сўр.

Балаид тутсин қаддини
Она тууроқ, ота юрт!..
Ўзбекистон қадрини
Ҳазрати деҳқондан сўр!

НАВРУЗ АЛЁРИ

Хур-хур еллар ҳуриллаб,
Турналар «қур-қур» иллаб
Ўзбегим тупроғига
Наврўз келди гуриллаб!
Алёр, алёр!

Бу ҳаво, қандай ҳаво,
Ҳаво эмас, шўх наво,
Ўн саккиз ёш ёрингдек
Сингадур бағринг аро!
Алёр, алёр!

Арилар гул талашир,
Ариларга ярашир.
Қаҳқаҳа ур, қийқир, чоп,
Бу олам яшил-яшил!
Алёр, алёр!

Айғир депсиб кишнайди,
Кипин узиб ташлайди.
Терс бўи қолган қўшнилар
Бир-бирини хушлайди.
Алёр, алёр!

Олам иши кута-кут,
Келинчак кўзида ўт.
Зардолининг тагида
Нема бўлибди унут?
Алёр, алёр!

Олов балдоқ, ол балдоқ,
Том бошида қизғалдоқ.
Пойлаб деҳқон йўлини
Бўрсиллайди бўз тупроқ.
Алёр, алёр!

Бу кеча гулгун кеча, —
Учоқда ўт тонггача.
Қим пиширса сумалак
Яшасин-эй, минггача!
Алёр, алёр!

Бўлмаганин бўлди, —
Қулмаганин қулди.
Табиятининг кам-қўстин
Наврўз ўзи тўлди.
Алёр, алёр!

Хур-хур еллар ҳуриллаб,
Турналар «қур-қур»ллаб,
Ўзбекистон диёрида
Наврўз кезар гуриллаб!
Алёр, алёр!

Қ А Й Т И Ш

Оқиб ўтиб кетди қанча сув,
Қанча еллар, бўронлар елди.
Профессор Аҳмад Қўчқоров
Шу кўлабда қишлоққа келди.
Қишлоқмисан қишлоқ-да ўзи,
Товараги гуногун тоғлар.
Қотиб қолар ҳайратнинг кўзи,
Ахир, бунда жон олар боғлар!
Сумбуланинг сувидай тоза
Тоғ дарёси оқар шарқираб.
Балавдида — осмон андоза —
Ошшоқ қорлар ётар ярақираб.
Профессор келган заҳоти
Инғилишди али, пўрим чоллар,
О, ўчмагай болалик ёди —

Қучоқ очиб кўришди улар.
Хур ёшликнинг сирдош қизлари —
Кампиршолар келди куйманиб.
Қня очиб деразаларни
Келинчаклар боқди нйманиб.
Бурни оқиб турган бир бола
Бобосининг бўйнидан қучиб
Бирдан шодон қичқирди: «Ур-р-ра!» —
Бойлам гулни юборди сочиб,
Профессор эгилди ҳайрон..
Бирин олдн... секин босди лаб..
«Бойчечак-ку... омонлик, омон...»
Қўздан ёш кетди тирқираб!

Қалқиб тушди тоғларнинг қори,
Қалқиб тушди боғлар, боғчалар,
Киндик қоши томган диёрнинг
Соғинчими?.. Буюк шунчалар?!

БОБО ДЕҲҚОНИМ

Қиш чилласи. Қумрилар тап-тап
Ерга қулаб тарракдай қотар.
Муз нурин ҳам кўрсатмас офтоб,
Кўк ва замин қоришиб ётар.
Рух сингари, шундай паллада,
Яхоб берар эдинг далада,
Сапчиб тушди жоним, имоним,
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Шаҳар кўчиб чиқди тоғларга,
Гуллар тушди шаҳарга кўчиб.
Хил-хил қушлар бизнинг боғларга
Қайлардандир келдилар учиб.
Ишинг бўлиб на тоғлар билан,
На қушлару, на боғлар билан,

Чигит қадар эди имкониинг!
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Эй, бесарҳад, бешафқат осмон,
Нечун бу пайт қора жолалар?
Пиглар лойга ботиб нотавон
Яшил уст-бош кийган болалар,
Бундан алам бўлмагай ортиқ,
Ҳар ғўзага бемкон тортиқ —
Соябондир яқтак, чонониинг!
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Жазираининг ўтли ҳовури
Бўзтўрғайни тортар сояга.
Жон зотиининг қуйилар тери —
Лаънат айтар оташ — зиёга,
Лекин ундан сен мамнун фақат,
Қўз яйратар оппоқ салтанат.
Қизинг — деҳқон, деҳқон — ўғлонинг,
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Яна... яна... қора булутлар
Азрондай айланар кўкда.
Тил топишган қузғун, бургутлар,
Бамисоли қасд қилар кўпдан.
Қолдирмайни ерда бир тола,
Йиғиштирмақ кўнглингда вола,
Қийналади туллар жон-жонинг,
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Қолиб кетди ҳаммаси орда,
Юртим — оппоқ тоғлар диёри.
Минбарларда — буюк бир кенга
Ҳисоб берар халқим сардори.
Ҳали режа... режалар катта,
Бажарамиз — шартдир албатта!
Қора тердан оқ бўлган нонинг,
Нонинг ҳалол, Ўзбекистоним!

ТОҒЛАРДА КУЗ БОШЛАНДИ

Тоғларда куз бошланди, қадрдоним, дўстгинам,
Кел, Нурота тоғларин бағри аро шошиб кел.
Унда менинг қишлоғим, чекка, сокин уйгинам,
Унда букун сершафақ кузни кутиб олар эл.

Шаршаранинг салқини ёйилди тўрт томонга,
Билсанг, дўстим, бу асли куз киришдан даракдир.
Қўлда кўза, тоғ қизи нигоҳ қадар осмонга,
Нечун бунча тикилар, буни билмоқ керакдир. —

Сор бургутлар кўринмас, учмас баланд ҳаволаб,
Учмас улар осуда, шакл ясаб нотайин.
Қиз кўнглидан ўтказар: салқин бўлса не ажаб,
Ҳалитданоқ бургутлар эгаллабди жой-жойин.

Салқинми ё иссиқми, менга барибир, дўстим,
Она тоғим кузини мен ғоятда суяман.
Агар уни, тўғриси, ёмонласа кимда-ким,
Шайдо қалбимда унга ранжу нафрат туяман.

Ҳа, баъзан куз ҳақида гап кетса бирор ерда
Нафрат билан жилмайиб қўйгувчилар топилар.
Улар ожиз кўзлари кузни кўради гўрда,
Шоир айтгандек: «Улар кишнаб юрган йилқилар».

Таъна нечун, яхшиси, куз кўркига тўяйин,
Холдор хазон пирпираб шаббодада учмоқда.
Бул кузнинг ҳам ҳадемай ўтиб кетиши тайин,
Ана, мезон хаёлдай ерга учиб тушмоқда.

Чўққиларни қоралаб ўтиб борар турналар,
Уктам қанотларида кетар учқур ўйларим.

Қалбимда жўшиб бирдан ногаҳоний туйғулар,
Уйларимни босади ички тошқин куйларим.

Мен уларни куйлайман дараларда энтикиб,
Тоғ ўрмони бошида уфқнинг зар рўмоли.
Қушдай енгил учаман, илҳом шавқини тутиб,
Висол иштиёқида ёнган ошиқ мисоли.

Олисларга қарайман, қояларга чиқиб гоҳ,
У ёқларда туманми, тўзонми ётар беҳол.
Қайлардандир шу палла эшнтаман мен ногоҳ
Бахтиёр чўпонларнинг қўшиқларини безавол.

Нурота чўпонлари, юртим қаҳрамонлари,
Мен сизни ҳар қачон ва ҳар ерда тарафлайман.
Учаверсин йироқлаб меҳнатингиз шонлари,
Она тоғим мисоли ардоқлаб, шарафлайман.

Шуларни дилга туйиб, термиламан ҳар ёнга,
Даралар кунботари аста қорайиб борар.
Сой шовқинини тинглайман, ҳузур беради жонга,
Кўп ўтмайин у дуркун ой нурида ялтирар.

Эҳ, дўстгинам, тоғ кузини оқшомлари муборақ,
Бир олам завқ-сафога, шавққа кўмади мени.
Куз пайтида ҳар йили яшайман мен жонсарақ,
Тоғ кузига айна пайт чорляпман мен сени.

Елғизоёқ йўл бўйлаб, чўққиларга чиқиб кет,
Тоғ бошини ўраган туманларга тикилгин,
Сарғайган, қизғиш ўрмон билан тургил бетма-бет,
Ёнбағирлар олмоқда совуқ урган барг тусин...

Лекин гоҳ беихтиёр бирдан ёдга солар куз
Умрим кузини, дўстим, ўйлаб қоламан оғир.
Ақлим дейди мисоли чақмоқдай чақиб шу кез:
Долғадай жўш, ҳайқиргил, яратмоқ пайти ахир.

Ярат! Тўкинлик билан умр кузини кўрмоқ
Мангу улуғ шарафдир замонангга, бахтингга.
Қалбда меҳнат ҳовури, қалбда оташ, иштиёқ,
Ақлу туйғуларимни оламан мен забтимга!..

Тоғларда куз бошланди, қадрдоним, дўстгинам,
Кел, Нурота тоғларин бағри аро шошиб кел.
Унда менинг қишлоғим, чекка, сокин уйгинам,
Унда бу кун сершафақ кузни кутиб олар эл!

ИДОРА, УИ, СТОЛ ВА УЛИМ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

*Идора.. Уй... оралик шаҳар,
Мен унутдим ялпиз бўйларин.
Кўпдан буён турмайман саҳар,
Бегонадир тўрғай куйлари.
Куз келарди қишлоққа қандай?
Шомда пода қандай қайтарди?
Олисларда ингрармиди най? —
Хотирамда йўқ улар энди.
Қачонлардир бўлган, менимча,
Тош деворли, лойсувоқ уйлар.
Потраб-потраб очилган ғунча,
Қўганланиб соғилган қўйлар.
Ҳа, бир гўдак ўйлари каби
Бари унут... чекин, табиат!
Қўнғир силлиқ *столим* — сени —
Ерим каби севаман фақат!*

Ажаб! Кеча, қизиқ туш кўрдим:
Ажал чиқмиш менинг йўлимдан.
Йўқ, хайрият, отилиб турдим
Ва бир... омон қолдим *ўлимдан*.

ҚАДИМГИ НУРОТА ҚУШИҚЛАРИ

(Туркумдан. Янги шеърлар)

* * *

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Ариқ оқар шилдираб.
Айвонларин теграсида
Бола юрар пилдираб.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисини
Келин тонгда супураб.
Қозонидан палов исин
Еллар олиб гупураб.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисини
Гидам каби гул безар.
Қақликларнинг хуш сасини
Тинглаб, чоллар чой сузар.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Гижинглайди арғумоқ.
Йигит минса, кўзларида
Ёниб кетар ўт-чақмоқ.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Фаним ҳам бўлгай меҳмон.
Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Мезбондир Ўзбекистон!

ОНА ВА БОЛА ҲАҚИДА ИККИ ҲИКОЯТ

1. Сафарда

Гоҳ сийлов, гоҳ хатарда,
Йигит юрар сафарда...

Ёринг ўлди дедилар,
Ёрим йўлимда, деди.
Боланг ўлди, дедилар.
Болам белимда, деди.

Қош қорайиб кун ботди
Ва тагин хабар етди:
— Кечаги бадбахт тонгда,
Ажраб қолдинг онангдан.

Чиқариб гўё қанот,
Йигит ортга қўйди от!..

2. Доя ва Она

— Ё ўғил, ё қиз эмас,
Илон туғдинг, болам-а.
— Олиб беринг, илтимос,
Боғлаб қўяй белима...

ГУЛХАН

Нуротада одат: шом бўлдимиз, бас,
Эркаклар бир ерда тортишар давра.
Сўзланмаган бирон жиддий гап қолмас,
Уртада ёнади гулхан гуриллаб.

Эшитганман: алп-алп боболарим ҳам
Ўтирар эканлар селдай гувиллаб.
Бир оз замон бошқа (гоҳ куз, гоҳ кўклам).
Лекин гулхан ёнган шундай гуриллаб.

Биз ҳам бешак бир кун кетармиз, лекин,
Ишончим тоғ: давра қолмас ҳувиллаб.
Наслимиз ўтирар... қочиб турар тун,
Юракдай ёнади гулхан гуриллаб!

* * *

(Пушкиндан)

Йўқ, ҳаёт жонимга тегмади ҳали,
Яшашни севаман, яшаш истайман.
Юрагим бутунлай совиб кетмади,
Гарчи у ёшлиқдан жудо эрса ҳам.
Ҳали лаззатланиш ёт эмас менга,
Қонимни қиздирар иштиёқ, ҳавас.
Хаёллар сургум бор сокин, жимгина,
Фақат бу нозик қалб яшаб турса бас!

ОНАЛАР

Қўл силкитиб қолар оналар,
Биз кетар чоғ йироқ-йироққа.
Қўл силкитиб толмас оналар,
«Хайр» десак мунис қучоққа.
Турналардек тоғлардан ошиб,
Денгизлардан шошиб ўтармиз.
Уфқларга аста ёндошиб,
Кенгликларга сингиб кетармиз.
Қўл силкитиб турар оналар,
Бизлар кетган ёқларга қараб.
Узун хаёл сураб оналар,
Утган учқур дамларни санаб.
Бизлар-чи, гоҳ осмону фалак,
Уйларимиз бегона, холи.
Орзулар деб жонимиз ҳалак,
Ахтарамиз саодат, толе.
Оқ сочларин жимгина тараб,
Қўзлари тўрт кутар оналар.
Бизнинг кетган йўлларга қараб,
Қўл силкитиб ўтар оналар...

МИРҚАРИМ ОСИМ

Оёғида қари ботинка,
(Балки жоиз «туфли» атамоқ.)
Нашриётларга келиб қолар ва
Елкалари бўлиб кетар оқ —
Деворларга ўтар сирпаниб,
Боис: олдан келмоқда одам,
Қаттами ё, кичикми ёки,
Лозим унга бермоқлик салом.
Лекин руҳдай ҳеч ким билан у
Сўзлашмайди... сўзлашган! Етар!

Қўлёмасин топширади-ю,
Жимжитгина уйига кетар
Ва шом тушар... мўъжаз хонани
Беркитару юзма-юз, якка,
Кундузлардан ажратиб маъни
Сўзлай бошлар: Машраб, Ойбекка...

ТОҒ УРМОНИ

Қадрдоним Олтибой Деҳқон ўғлига.

Шаҳар шовқин-суронларин ортда қолдириб,
Яна келдим қучоғинга, қадрдон ўрмон.
Бир қушчадай мен турибман сенга бош эгиб.
Бағишлагил қалбга бу кун бўз сурур, дармон.
Ватанимнинг дилбар, азиз қўшиғи мисол
Севаман алп чинорларнинг шовиллашларин.
Қамарларга зич ёйилган турфа хил ниҳол
Кун қиёмга келганида ловиллашларин.
Ердан қалқиб чиққан каби турар арчалар,
Улар соя-салқинига ошифта кўнглим.
Хотиралар қуйилмоқда: бунда қанчалар
Отам билан пода боқиб ўтди ёш умрим.
Мана, очиқ сайҳонликда ёввойи бодом,
Ёзда чайла кўндираддик унинг тагига.
Куз салқини тушганида лекин дафъатан,
Кўчиб эниб кетар эдик тоғ этагига.
Дараларга ёйилганда шом қоронғиси,
Чайла олди — тош супада ажиб ҳангома.
Чўпон-чўлиқ... Ҳангомага ташна бариси,
О, уларни тинглар эдим мен ҳам жимгина.
Мана бунда ривоятлар сўзларди отам,
Бу залварли, бу алмисоқ тоғлар ҳақинда.
Эшитардим ҳайрат ичра лол қолиб мудом,

Отлар кишнаб юрар эди йироқ-яқинда.
Бу кун отам неварали, пири бадавлат,
Йўли тушиб қолмаса гар келмас тор томон.
Сал бобомга ўхшамаган, бобом бирор вақт
Бу тоғлардан йўл узмаган... Ёдимда ҳамон:
Елкасида ов милтиғи кезиб юрарди,
Белбоғида эски «Ҳикмат» бўларди доим.
Чўққиларга термилиб гоҳ хаёл сурарди,
Бургутсифат бир чол эди, лекин мулойим.
Кейин билсам ов ишқимас сарғашта қилган,
Балки нозик ғазалларга лиммо-лим қалби.
Мана энди кўзларига мангу хоб инган,
Кенг қабристон ўртасида кичкина қабри.
Унинг шундай бир ёнида синглим қабри бор,
Қўш укамнинг хоклари ҳам унда ёнма-ён.
Ўлим, ўлим! Сенга қачон чек-чегара бор,
Сендан ахир бани башар юраги тўлган!..
Ҳей, куйлагил, тирикликнинг боқий қўшиғин,
Яшиял ўрмон, жоним ўрмон, жонажон ўрмон.
Сен-ла боғлиқ кунларимни ёдга туширдинг,
Куйлагил сен бошгинамда тағин беармон.
Хур еллардан юлғунларинг шитирлашлари,
Наъматаклар солланиши қалбимга ошно.
Теракларга ёввойи ток чирмашишлари,
Учқат, ирғай маржонлари кўзим яшнатар.
Эсиз, бедил кимсалар бор... Буюк эҳсонлар —
Ажиб лавҳа — сирларингдан бўлолмас воқиф.
Мен табиат фарзандиман, майли хазонлар
Ён-веримда маҳзун учсин, шавқ олгум боқиб.
Кипригимда покиза ёш, тошар туйғулар,
Юрагимдан андуҳ, ғубор, доғларни суриб.
Чангалзорлар орасидан чиққан жилғалар,
Йўқ ажабким, шеърларимда оқса мавж уриб...

ТАЪРИФИ БОДИЕЛДОИ САМАРҚАНДИЙ!

ВА ЕКИ ЭЪТИҚОД ҲАҚИДА ҚУШИҚ

(755 йил Самарқанд)

Зарафшон қирғоғида
Катта сайхонлик узра
Оловли қучоғига
Бу қадим юртни чорлаб
Гулхан гурлар, ол ёли
Ҳилпирар тун кўзида.
Шафақ янглиғ яллиғи
Уйнайди сув юзида.
Гулханнынг атрофини
Қуршаган эл-оломон.
Қутлар Бодиелдони
Ҳам ғамгину ҳам шодон:
— Олқиш Бодиелдога,
Умр ошин ошасин,
Бизни алам-балого
Ташламади, яшасин!
— Бодиелдо учқур, тез,
Уз номига ярашиқ,
Самарқандда сон минг қиз
Бугун Бодига ошиқ.
— Бодиелдо — ўткир тиг,
Қўрқмади у араблан.
Абу Муслим жасадин
Олиб қочди Бағдоддан.
Абу Муслим хокини
Ёвларга топтатмади.

1 Бодиелдон Самарқандий — самарқандлик шамолдай илдам (лақаб), моҳир юғурик, халқ қаҳрамони Абу Муслимнинг содиқ хизматкори.

Оқ каптарнинг руҳини
Қушдай чирқиллатмади.
Абу Муслим жасадин
Дафн қилдик иззат-ла.
Мард инсон жасоратин
Унутмайди авлодлар!
— Олқиш Бодиелдога,
Умр ошин ошасин.
Бизни алам-балога
Ташламади, яшасин!
— Бир саҳар Абу Муслим
Чиқди сафар қилмоққа,
Ҳажни баҳона қилиб,
Эл кўнглини билмоққа.
Ахир аббосийлар ҳам
Шўрлик халқни алдади.
Халққа ким қилар карам,
Юртнинг куни — аввалги.
Эрк дегани, қани у,
Қани ваъда — озодлик?
Қай томонга қарасанг,
Кўрганинг занжир, қуллик!
— Абу Муслим ёнига
Олди бир қанча навкар,
Ҳамда Бодиелдони —
Қи, одатдир ҳар сафар.
Эллар кезиб, юрт кезиб,
Халқларнинг дардин билди.
Уларнинг кўнглин сезиб,
Бир кун Бағдодга келди.
Бағдоднинг халифаси
Абу Жаъфар айёр, наҳс.
Чорлади юрт отасин
Гўё бўлиб беғараз.
Ишонди Абу Муслим

Илоннинг аврашига.
Кириб борди ёлғиз, жим,
Халифанинг қошига.
Ташла қолди навкарлар,
Ташда Бодиелдо ҳам.
Кира олмали улар
Абу Муслим ортидан.
Бодиелдо юраги
Жайроннинг юрагидай.
Бирдан сезди, бу ерда
Нимадир содир бўлгай.
«Оҳ!..» деди-ю, зарб билан
Югурди ичкарига.
На нигоҳбон, на девор
Тўсиқ бўлолди унга!
Бироқ Абу Муслимнинг
Умр шамси ботганди.
Халифанинг олдида
Чавақланиб ётганди.
Не қилсин Бодиелдо,
Тўрт тарафи ёв-ганим.
Лекин қолдириб бўлмас
Абу Муслим жасадин!..
Шартта ташлаб елкага,
Ташқарига отилди.
Уйқудан уйғонгандай
Душман ларзага келди.
— Бодиелдо чопганда.
Қувиб етолмас еллар.
Ун чақиримга етганда,
Энди қўзғолди ёвлар!
Араб саҳроларини
Тасаввур қилолмас ким?
Бодиелдо уларни
Босиб, чопиб ўтди-ку!

Кундузлари жасадни
Ут-оташдан асради.
Кечалари тинмасдан
Қумдан-қумга сакради...
— Абу Муслим жасадин
Дафн қилдик иззат-ла.
— Бодининг жасоратин
Унутмайди авлодлар!
— Бодиелдонинг пойи
Қил арқондан мустаҳкам.
— Бодиелдо товони
Туёқлардан эмас кам.
— Бодиелдо елкаси
Нақ тоғнинг зирвасидай.
— Бодиелдо панжаси
Қоплоннинг панжасидай.
— Бодиелдо кўзлари
Ўткир қийғир кўзидан.
— Бодиелдо сўзлари
Кескир ёвнинг тиғидан.
— Бодиелдо юлдузи
Кўкда энг ёруғ юлдуз.
— Бодиелдо кундузи
Ерда энг ёрқин кундуз.
— Олқиш Бодиелдога,
Умр ошин ошасин.
Бизни алам-балога
Ташламади, яшасин!
— Дўст-дўстга эътиқодни,
Инсонга эътиқодни,
Эл-юртга эътиқодни,
Имонга эътиқодни,
Ихлос қўйиб чин дилдан,
Бодиелдо ботирдан
Ўрганишсин одамлар,

Эшитмадим, деманглар!
Зарафшон қирғоғида
Қатта сайхонлик узра
Оловли қучоғига
Бу қадим юртни чорлаб
Гулхан гурлар, ол ёли
Ҳилпирар тун кўзида.
Шафақ янглиғ яллиғи
Уйнайди сув юзида.
Гулханнинг атрофини
Қуршаган эл-оломон.
Қутлар Бодиелдони
Ҳам ғамгину ҳам шодон.

Ф А Р Д

Лайлак доим баландга ошён қуар,
Ошёндан ҳам қадрини баланд қўяр.

А М У Б У Й И Д А

Тамара Дошумовага

Мовий гулшанларнинг бўйлари каби,
Юзимда сирғалди бир қизнинг лаби.

Йўлга чиққан эдим — айни саратон,
Гўдакдай яйрадим бунда ногаҳон.

Бугун сийратимда недир ярқ этди,
Руҳим осмон каби баландлаб кетди.

Сир тутмам сизларга қизнинг исмини,
Уни атайдилар: «Аму эпкини».

БИР ДАРАХТ...

Бир сарҳадсиз саҳро бағрида
Ишониб ўз илдизларига
(Тасаввур қиламан илдизларини:
паҳлавон мускулларидай чайир,
билакларидай йўғон-йўғон,
қуёш нурларидай узун ва тигдор —
сингиб кетган еринг қаърига!)

Дарахт ўсар — бевадай
ёлғиз.

Не гуноҳи бор экан унинг:
бўрон забтига олар,
гувиллаб,
чийиллаб тортар шохларин.
Қўнолмай, кетиб қолар,
адашиб учиб келган бир тўда
каптар.

Шаллақи хотин қарғиши —

жазирама
номусдай ёқар танини.
Баъзан, чираниб-чираниб
сиқиб чиқарар бир ҳовуч
қўнғир қонини...

Атрофига қарайди Дарахт,
атроф —
сап-сарик
қум, қум.

Атрофига қарайди Дарахт,
атроф —
қовжироқ
жизғанак —
ўт-ўлан.

Атрофига қарайди Дарахт,
атроф —
бўғриққан
уфқ.

Атрофига қарамайди Дарахт,
Вужудига совуқ ўрмалаб чиқар
чипор илон.

О, бу Дарахт умидлари...

Илдизларидан-да теран!

Ҳа! Бу ҳаёт-мамот жанглари аро-о-о
бари бир

У кутиб яшайверади —

Ёмғирни, Сувни, қондош ва жондош —
ям-яшил Дарахтларни...

ХОРИЖГА КЕТИБ ҚОЛГАН ЎЗБЕКЛАРГА САВОЛИМ

Бир сабаб, бир ихтиёр
Қўлингиздан тутгандир.
Саркаш ўйда бахтиёр
Бир йўл бошлаб кетгандир.
Тасаввур қилиш мумкин:
Бор илоҳий боғингиз.
Ўйда порлагай, балким,
Сеҳрли чироғингиз.
Балким оқар дарёлар
Эшигингиз қошидан.
Сочилар мол-дунёлар
Фарзандингиз бошидан.
Иқбол оҳанрабоси
Сароб бўлмаган балким.
Бухоронинг тиллоси
Адо бўлмаган балким.

Балким насиб — паридай
Хур қизларнинг нечаси.
Чин тириклик сувидан
Балким ҳар кун ичасиз.
Тасаввур қилиш мумкин:
Унутилган она юрт:
Унутмагансиз, балким, —
Имонингиз нондай бут?
О, шундай бўлса, бир зум,
Менга қулоқ солгайсиз:

— Ўзбекистонсиз, айтинг,
Қандай нафас олгайсиз?

БАҲОРОЛДИ КАЙФИЯТЛАРИ

Қўклам иси таралмоқда ҳаводан,
Ҳаводанми ёки саркаш сабодан,
Бундай пайтлар ризосан бу дунёдан,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Киприк қоққан ҳар куртакка боқаман,
Бейхтиёр тўлмоқдаман шавққа ман,
Кетгим келар олис-олис тоққа ман,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Сув гулидай хаёлларни тиндириб,
Қушлар учар осмонларни тўлдириб,
Уғлим қарар бир ойнакни синдириб,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Ростин айтсам, зада қилди қиш мени,
Қаҳратони, қалин, бўғиқ тумани,
Тойғоқ йўллар... тополмадим бир маъни,
Кезар экан қиш нафаси теваракда.

Баҳор нима, яшаш нима англайлик,
Туриаларнинг соғинч сасин тинглайлик.
Дўстлар, дилни шу кўкламга бойлайлик,
Гарчи ҳали қиш нафаси теварақда.

Ҳовузларга қамалгандай оқар сой,
Мен яшашим мумкин уйда тўққиз ой,
Лекин кўклам... ичкаридан бермас жой,
Гарчи ҳали қиш нафаси теварақда.

Ота юртим тупроғидан қиш кетар,
Тоғларидан туман кетар, гард йитар,
Шоир жонбахш шеърин ўшал дам битар,
Кезмас унда қиш нафаси теварақда!

БИР КОСА СУВ

I

Ажаб маҳзун, шикаста, дилгир
Уфқ титраб — тонг оқармоқда.
Вазмин-вазмин одимлаб Бобур
Уйларга фарқ юрибди боғда...

Умр ўтди саргашта, нолон,
Ҳасратлари — армондай қийноқ.
Юрак, вужуд саройи — вайрон,
Ер қаттиғу, осмон-чи, йироқ.

Мурод этди, бу шоҳлик тожи
Диёрига қайтарар бир кун.
Йўқ, қайтмоқнинг йўқдир иложи,
Салтанатга, бас, ясар якуни!

Унга етар энди бир ҳужра,
Бир бурда нон ва бир коса сув
Ва шубҳасиз давоту қалам,
Китобхона... ўзиники у!

Ажаб маҳзун, шикаста, дилгир
Уфқ титраб, тонг оқармоқда.
Шитоб бирла одимлаб Бобур
Чиқиб кетди дилкушо боғдан.

II

Тамом! Тамом! Тўрғайдай енгил,
Елкасидан ағдарилди тош.
О, офарин, зиёлиғ кўнгил, —
Қутлуғ бўлсин сенга тожсиз бош!

Баланд-баланд тоғлардан майин,
Сарин-сарин насимлар учди.
Кўп йилларки, дардли юрагин
Илк мартаба шодликлар қучди.

Энди бўлғай шеъри жаҳонгир,
Оқибат-эй, қилди тантана.
Шоҳ Бобур йўқ, бор шоир Бобур,
Китобхона — ватандир, мана!..

Чанқади-ку? — Ҳей бир коса сув!
Бир коса сув не бўпти?.. Тайёр.
Ичди! Заҳар! Унутганди у
Йўқлигини энди хизматкор...

Тамом! Тамом! Тўрғайдай енгил,
Елкасидан ағдарилди тош.
О, офарин, зиёлиғ кўнгил, —
Қутлуғ бўлсин сенга тожсиз бош!

О Л Қ О Р Л А Р

Нурота тоғларидан
кетиб борар олқорлар,
Кетиб борар бўзлашиб
сарсари ва саргардон.
Бу тоғларга Заргар¹дек
кўрк эди кўпдан улар,
Чин ошиқ-шайдоларга
фаттон кўзлари армон.
Бугун бунда кўкламнинг
зангори тошқинлари,
Оҳ, на бўлгай олқорлар
шу бағрга қайтсалар.
Майсаларга бурканган
ҳатто қушлар инлари.
Лекин тутиб қололмас
ҳеч қандайин майсалар.
Йўқ, ушлаб қололмагай
безавол булоқлар ҳам,
Фозилмонота кўлин
бўш қолди сўқмоқлари.
Ахир, жаннат эмас, ҳа,
ушбу ер, ушбу олам,
(Айлангайдир жаннатга,
аммо баҳор чоғлари!)Рост, битта жой иқлими
жонга тегар гоҳида,
Лекин улар жонига
тегмаган эди бу жой.
Аёзларда сақлади
ғорлар ўз паноҳида,
Фақат тубан овчидан
сақлай олмади бу жой.

¹ З а р г а р — чўққи номи.

Кўксиди ўқ излари
кетиб борар олқорлар,
Бормисан сайёд кўзи
тушмаган жонбахш макон?..
Олқорларни қайтаргай,
энди мен айтсам, дўстлар,
Бехато тикка учган
ўқларгина бу замон!
О, агар, қайтар бўлса
ўқлар дастидан фақат,
Рост бўлсин, тоғларимни
мангу тарк этганлари.
Рост бўлсин, сайёдларга
осиб минг тавқи лаънат,
Ўқ етмас манзилларга
бош олиб кетганлари!

САЙЁХНИНГ СЎНГГИ ҚЎШИҒИ

(И. В. Гётедан)

Чўққилар, мана,
Кетмиш уйқуга.
Туманлар сизмас.
Улик дала-қир.
Йўлларда қўним,
Титрамас япроқ.
Сен шошма фақат:
Ухлайсан сен ҳам...

БОБОМ МУЛЛА СУЮННИНГ ОТАМ МУЛЛА ОЛИМГА ВАСИЯТИ

Бобонг — тоғдаги олқорларнинг чўпони
эди.
(Қишлоғимиз кексаларининг гапи)

Бугун,

хайрлашиб келдим тоғлар билан.
Тоғ маликалари — какликлар билан
хайрлашдим.

Видолашдим олқорлар билан —
Недир юрагимдан ситилиб кетди,
ахир,

жуда ўрганиб қолишганди менга
улар.

Наъматаклар билан хўшлашдим,
чашмалар йиғлаб қолди ортимдан,
«Йиғламанг», дедим барига
бир-бир.

Кўкка найза санчган Бешбармоқ қоя
титраб кетди «Алвидо!» десам...

Дараларга алвидо дедим,
Алвидо дедим оппоқ булутларга, ошно бургутларга,
Видолашдим минг йиллик ҳу-у... арча билан!
Болам,

илонларни чақади, дейди, одамлар.
Ҳаммаси ёлғон!

Улар чақишмайди, тегмасанг, агар, —
менга тегмади-ку, бирор марта ҳам.
Кўзлари жовдираб-жовдираб қолишди —
хайрлашдим мен улар билан!

Болам, кўп яшадим,
Онангдан ажраб қолдим кўп эрта,
(яхши аёл эди)

Шу тоғларда, мана, умрим ўтди сўнг.

Баҳоли қудрат

асрадим уни ёмон кўзлардан!

Болам, бардам бўл! —

Саҳар чоғи узилар жоним!..

Дарду қувончингга ҳамдам —

омонлашиб тур шу тоғлар билан!

Ч О Р Р А Ҳ А Д А

(Ҳазил аралаш)

Омон Матжонга

Беш «дарвиш» «юз-юз» отиб

Чорраҳада турардик.

Бировларга гап қотиб,

Бировларга кулардик.

Уй-уйга кетмоқ даркор,

Лекин қайда йўлимиз?..

Тўрт тараф роҳ! Беқарор

Кимлардандир сўрардик.

Шунда битта «Жигули»

Енимизда тўхтади...

— Мошинга чиқинг, қани, —

Шофёр сўз-ла ўқталди.

Биз танидик. Сўнг дедик:

— Бештамиз-ку, сиғмаймиз...

— Кенг бўлса, агар, кўнгил,

Сиғасиз-эй, мингтангиз!

Тўрт ўринли мошинга
Ростдан ҳам сиғиб кетдик.
Булутлардай шошилмай
Бир-бир бекатга етдик.

Тушираркан бекатда,
Барчамизга деди у:
— Йўлларингни, албатта,
Топиб юринглар энди!

Йиллар ўтди... йўл топдик —
Шоирлармиз беармон.
Чорраҳаларда, бироқ,
Уни эслаймиз ҳамон!

НУРОТА ТОҒЛАРИН...

Нурота тоғларин бир дарасида
Кўҳна, унутилган қишлоқни кўрдим.
Бир қоя устида — рўпарасида
Ғалати ҳисларга чўмилиб турдим.

Тошлардан бундаги кулбалар бари,
Отлар яккамихи тошлардан ҳатто, —
Хавф-хатарни сезган илон сингари
Қаққайиб атрофни кузатар гўё.

Учган юлдуз изи — жилға ёнида
Паҳлавондай ағнаб ётар тегирмон.
Бир ғовак мажнунтол унинг устига
Бевадай эгилган — ранги заъфарон.

Туман сурувларга макон — тошқўра
Қийшайиб турибди бир четда ночор.

Булоқлар, дарахтлар сирли, жимгина
Бир армон қўшиғин куйлар зору зор:

Еллар эсди беомон,
Замон ўлди бир замон.
Эллар кетди тўрт томон.
Кўчкидайин тирқираб

Бу тоғу тошларда довруқлар солиб
Довқир яшаб ўтган бизнинг боболар.
Шом пайти... Дулдуллар кишнашиб, депсиб,
Қулоғим остида берди садолар.

МАРҲУМ НОШИР

САИДАҲМАД АКА ХОТИРАСИГА

Саидахмад ака

Ўзбекистоннинг момик кўкси —
оппоқ пахтазорда
бир этак пахтани қучоқлаб
ўтди дунёдан.

Саидахмад ака 49 ёшли ношир эди:
Чиройли-чиройли китобларни қиларди таҳрир,
Ўз ишининг устаси — моҳири эди —
бу эмасди сир.

Лекин Саидахмад ака

Ўзбекистоннинг момик кўкси —
оппоқ пахтазорда
бир этак пахтани қучоқлаб
ўтди дунёдан.

Саидахмад ака таржимон эди:
юлдуз тилини ойга,
ой тилини қуёшга
қуёш тилини кенгликларга
таржима қиларди.

Лекин Сайдахмад ака

Ўзбекистоннинг момиқ кўкси —
оппоқ пахтазорда
бир этак пахтани қучоқлаб ўтди дунёдан.
Саидахмад ака чин инсон —

оппоқ пахтани жонидан суйган
чин пахтакор эди. Ҳар йили кузда
чиқиб кетар эди ҳашарга!
Юракка лаънат! Номард юракка!..

Саидахмад ака

Ўзбекистоннинг момиқ кўкси —
оппоқ пахтазорда
бир этак пахтани қучоқлаб
ўтди дунёдан.

Б И Р Т У П А Р Ч А

Усмон Носирга

Қояларнинг қоқ ўртасида,
Сур булутлар рўпарасида,
Яшил-яшил қўшиқлар куйлаб,
Уфқларга таратиб, бўйлаб,
Аёзларнинг сочдириб захрин,
Довулларнинг келтириб қаҳрин,
Илдизларин эса ҳам тош-тоғ,
Яшар эди бир арча бедоғ.
Не маънодир ушбу масалдан;
Бу дунёда азал-азалдан,
Даррон кучлар олдида, қадр —
Тополмагай доим ҳам Тақдир.
Арча умрин айлади чок-чок,
Бир саҳарда — ваҳший, оч чақмоқ.

Ҳур қўшиқлар куйланмас энди,
Қушлар қурмас бағрига ошён.
Уз ишидан чақмоқ шод эди,
Булут қаҳ-қаҳ урди беармон...
Лекин тийрак неварасига
Утинчи чол уқтирарди гап:
— Ҳу, қоянинг қоқ ўртасида.
Яшаб ўтди бир туп арча зап!

К А Й Ф И Я Т

Пичан ғарам устида
Ухлабман-эй донг қотиб,
Бир пайт туриб қарасам
Қуёш кетибди ботиб.
Салқингина ел эсар,
Таъми бор шўртаккина.
Юзга мезон илашар,
Ғаш келар гартаккина.
Бир боғ, бир боғ пичанни
Эшакларга ортишиб,
Кетиб борар уч бола
Нималардир айтишиб.
Битта эски қўшиқни
Қилганимча хиргойи
Йўлга тушдим, турфа гул
Бўй таратар анвойи.
Унутайин дебман-эй
Гуллар, кенглик, далани.
Очиқ қилсамми экан
Шаҳар билан орани?

ҚОДИР ОВЧИ УЛИМИ

(Қишлоқдошим муҳтарам Аваз
бахшидан эшитганим)

Мен ёш эдим. Қўшнимиз Қодир овчининг кампири мени чақириб «Бобонгга қараб тур, сув олиб келай», — деб булоқ бошига кетди. Уйга кирганимда, Қодир овчи кенг елкалари учиб-тушиб тўшақда ётар эди. Ёстигининг ёнида милтиқ. Мен олдига чўккаладим.,.

— Кес-с-сак бўлиб кетяпти,
Қўлларимни уқала.
Наҳот умрим битяпти,
Шунча қисқа-я, қара.
Қандай ҳол бу? Тавба-ей,
Ҳамма жойимда титроқ.
Бу қандайин савдо-ей,
Ётсам ажалдан титраб.
Улим олди — кийикнинг
Титрашини кўрганман.
Бўридай югурикнинг
«Қилт-қилт»идан кулганман.
Одамхўр бир йўлбарсни
Отган эдим қай замон.
Шунда-чи, у чаптаст ҳам
«Қалтир-қалтир» берган жон.
Улимдан титраган зот
Титрагайдир ҳаётда!
Уларга мен ҳамма вақт
Қараб келдим нафрат-ла!
Лекин, билсанг, оламда
Бургут деган бир қуш бор.
Титрамайди ўлимдан,

Долға каби шиддаткор.
Сўнгги дамин сезса у,
Қояга урар ўзин.
Унинг олов патлари
Ҳавода кетар тўзиб.
О, улар тушмас ерга.
Ерда нима — бойланиб?!
Шу заҳот учар кўкда
Бургутларга айланиб...
Бургут менинг аждодим,
Улим деган нима гап?!
Йўқ, йўқ, менинг авлодим
Ётмас ҳеч қачон титраб!

Шу сўзни айтиб бўлиб,
Бир керилиб, ҳемраниб
Ғалат қаради менга,
Бу қараш ётдир сенга!
Ёв-ёв қараш десамми,
Дов-дов қараш десамми,
Барқхў қараш десамми,
Бургут қараш десамми?
Айиқдай айқирсамми,
Денгиздай ҳайқирсамми?
Ё йиғлайин булутдай? —
Ахир қандай унутаи?!

Сўнг деди: «**Чиқ, у ёнга,**
Қарагил-чи, момонгга!..»
Мушук каби чаққон, жим,
Ташқарига отилдим.
Момом келмоқда экан,
Пақирин олдим секин.
Хайҳот! Уйдан шу дамда
Ўқ товши чиқди бирдан...

Отилиб кирдик, бесас,
Қодир овчи титрамас!..
Аммо мени ваҳшатдай,
Титроқ босди даҳшатли!
Келар-кетар бу даврон,
Мен-чи, титрайман ҳамон.
Сиз-чи, сиз ҳам титрайсиз,
Титраб, қақшаб яшайсиз!
Замон-замон замонми,
Ё сўзларим ёлғонми?
«Лекин, билинг, оламда,
Бургут деган бир қуш бор.
Титрамайди ўлимдан,
Долға каби шиддаткор.
Сўнги дамин сезса у,
Қояга урар ўзин.
Унинг олов патлари
Ҳавода кетар тўзиб.
О, улар тушмас ерга,
Ерда нима — бойланиб?!
Шу заҳот учар кўкда
Бургутларга айланиб...»

СУВ УТЛАРИ

Ўғлим Жалолиддинга

Денгизлардир сизга ошиён,
Сизга ватан дарёлар, сойлар.
Нурлар каби поксиз ҳар қачон,
Ҳасад қилар юлдузлар, ойлар.

Рост, шунча ҳам поклик бўлурми?
Мен-ку ҳасад, қилмайман, бироқ
Гоҳи-гоҳи сизга термилиб
Йиғлаб-йиғлаб оламан узоқ...

II

Асрлар ҳикояти

Ш О И Р

У севади оппоқ тоғларни,
Чақмоқларнинг шиддатин севар.
Кузак ели, яшил боғларни,
Танти офтоб талъатин севар.
Севади у ғунча нафасин,
Шабнамларга беназир ошиқ,
Севади у қушларнинг сасин,
Осмон унга зангори қўшиқ.
Юлдузларнинг ҳарир жилоси
Майи нобдек кирган қонига.
Тонглардаги найнинг навоси
Ёр ишқидек сингган жонига.
О, баридан буюк, муқаддас,
Она халққа бўлган севгиси.
Авлодларга мангулик мерос,
Юрт ва ҳаққа бўлган севгиси.
Севги, севги ҳаққи ул шоир,
Севгисидан топгай саодат.
Англа, эй жон, ўшадир боис,
Ҳатто йиғлаб чекса ғам, фарёд!

Ф А Р Д

Барча дарахт чиқарар япроқ,
Мева бермас барчаси бироқ!

ТУРТЛИК

Қайдаким тенглик эрур, унда ҳақиқат албат,
Қайдаким ҳақиқатдур, унда тенгликдир зийнат.
Қайда тенглик йўқ эрса, унда йўқдир ҳақиқат,
Қайда ҳақиқат йўқким, тенглик осмонда фақат.

МАЯКОВСКИЙ ВА ЕСЕНИН

Сўзларнинг залвар ўқи
 ўртада кўп учдилар.
Икки теран қалб баъзан
 яраланди оҳудек.
Гарчи бир маслак учун
 умрлари кечдилар
Ва лекин бир-бирига
 туюлдилар оғудек.
Биз учун қизиқ жуда
 тақдирларнинг бу нақли,
Ёнма-ён турмадилар
 тирикликда ҳеч қачон.
Мангулик осмонидан
 жой олишиб, шеър ҳаққи,
Саҳифалардан энди
 боқадилар ёнма-ён!

БУ ҚАЛБ...

Илми мўъжизалардан таажжуб қилмас бу қалб,
(Тағин деманг: «Уларни кўзига илмас бу қалб».)
Лекин бир гул шивирин эшитса титрайдир ул.
Қалб ва ёки тошлигин ўзи ҳам билмас бу қалб...

М Е Н...

Мен куртакман — эртаги ҳаво —
Яшил-яшил япроқ бўламан.
Соф ҳавога тўлсин бу маъво, —
Тинчлик учун овоз бераман!

Мен дарёман: Жайхун, Энасой,
Амазонка, Рейн, Волгаман...
Бағримда ҳур сузсин балиқ, Ой, —
Тинчлик учун овоз бераман!

Мен — тоғ. Унсин чечак, долалар,
Мен уларсиз тошман, ноламан.
Жайрон каби чопсин болалар, —
Тинчлик учун овоз бераман!

Шаҳардирман: Москов, Прага,
Хиросима, Тошкент, Туламан...
Уруш нима? Биламан, нима?! —
Тинчлик учун овоз бераман!

Ғам фарёдман — ҳарб арзаңдаси,
Юзим қора — номус қиламан.
Тубан, разил эмасман асли... —
Тинчлик учун овоз бераман!

Шодликдирман — гўдак кўзида
Офтобдан бир қатра зиёман.
Умрим қисқа шу Ер юзида. —
Тинчлик учун овоз бераман!

Мен — ИНСОН! Қаюмарс! авлоди.
Шоҳлигимдан юксак тураман. —
Шоҳлигимни унутсин ёдим —
Тинчлик учун жаҳлга кираман!!

1 Қаюмарс — афсоналарга кўра биричи инсон ва биричи шоҳ.

ВАТАН

(Икки нусхали бир шеър)

1

Лўлилардан бир тўн бола сўрашди бир кун:
— Айтнинг қани, бирор Ватан борми сизларда?
Улар деди:

— Кезмас эдик дунёни дилхун
Сизлар айтган ўша Ватан бўлса бизларда...

2

Лўлилардан бир тўн бола сўрадилар чуғурлаб:
— Ишларингиз кўчиб юрмоқ... йўқми сизларда Ватан?
Кекса лўли жавоб берди соқолини силаб-силаб:
— Болажонлар, бизга Ватан бутун Ер юзи экан!

Ю К Л А Р

Сеникидир шу Замин,
Сеники шу Қоинот,
Йўлларинг равоң, донғил,
Ишонғум, Башарият!
Гарчи урф. тилинг турли,
Лекин бобо офтоб-ла,
Ойдин келажак сари
Кетмоқдасан шитоб-ла!
Толе сенга бўлсин ёр,
Орзунг бўлсин ижобат.
Елкангдаги юк — залвор —
Мени қўрқитар фақат.

Қара, разолат юки
Сенга тушмасми оғир?
Ёлғон снѐсат — тулки
Алдаб кетмасми охир?
Сохта дўстлик юклари
Чирмашибди илкинга.
Ёвузлик уккилари
Қўнишибдир елкангга.
Қўряпман, очиқ кўз,
Теран туйғулар билан!
Беътиқод — ялмоғиз
Мастонларни сен билан!
Ўзбекистон — Ватаним,
Ватандир бугун Замин...
Олтинни ватан билган
Иблисларга бағринг — ип!
Сенинг ўғлинг Спартак,
Сенинг ўғлинг Линкольн,
«...Лекин ҳамон қуллик — юк!» —
Бу сўзни айтган Ленин
Кетмоқдасан, Башарият,
Гўё ёлғиз офтоб-ла...
О, сен билан
 бешафқат —
Ракеталар кетмоқда!
Кетмоқда нейтронлар —
Фашизм хаёллари.
Кетмоқда зил карвоилар —
Ядро қуроллари!
Ҳар бошга ўн беш тонна
Портловчи модда — юкдир.
Келажаги йўқ Дунё
Наҳот сен учун тақдир?
Йўқ!
Онанинг оқ сути

Аталгай фарзандига.
Бу Замин неъматлари:
Гул... Нон... Сенгадир, сенга!
Башарият! Ташла, бас,
Юкларинг

оғир,

оғир-р-р...

Улар манфур ва абас,
Сени йўқ қилар охир!
Таш-ла-а-а!

Шоирман,

Ишон менинг сўзимга.
Қисматингга шерикман,
Кўзинг кўздир кўзимга!
Сеникидир шу Замин,
Сеники шу Коинот,
Йўлларинг равон, донғил,
Ишон ум, Башарият!

ЕЛГИЗ ТУРНА

Елғиз турна баланд-баланд учмоқ истайди,
Афсус, унинг қанотлари ярадор.
Шўрлик бу дам она-Ерга қўнмоқ истайди,
Лекин унда яраланган кимса бор...

ФАКТ АСОСИДА ЁЗИЛГАН II ЁЪР

Ўзи ўтирган шохни аэралаб, дарахт-дан йиқилиб тушган ўзимизнинг Насриддин афанди ҳақидаги воқеа-латифа бўлган бўлмаганлиги номаълум. Бирок қараганки, сиз билан биз яшаб турган ҳозирги заманда ҳам Афандига ўхшаб, ўзи ўтирган шохни арралаётганлар бор экан...

Экватор жануби...

Бир мўъжаз орол...

Сув ости тошларни қоплаган фосфат

Оролни кўтариб турар елкада!

Денгиз сатҳи икки ярим метр

паст.

Номард кетай,

халқнинг катта-кичиги бўлмайди,

Катта-кичиги бўлмайди ватанининг ҳам.

Бу орол эмас! Ватан!

Бунда бир халқ яшайди,

Науру дейди аҳли олам.

Улар заминида ҳам

ўсади гуллар,

Пальма дил яйратар

ўрмонларида.

Ўз хонишларидан ўзлари сармаст

булбуллар,

Юлдузлар чарақлар

осмонларида.

Бу кун
бу замин бэр,
эртага балки...
Бас! «Балки»га ҳожат йўқ,
маълум оқибат.
Ахир,
сотишмоқда Наурунинг
бор мулки —

Фосфат!
Австралия,
Япония кемалари қатнар беомон,
Улар халқ
келажагин
ташиб кетмоқда.
Фосфат хўжайинлари —
етмиш уч хонадон,
сотқинлар каби
она заминни
сотмоқда.

Зотан,
она-юрт туироги уларга нима,
Нима халқ тақдири,
ватан ҳавоси?..

Доллар,
Доллар,
Фақат доллар, ҳа,
Бу
ўпқон вужудларнинг
бор-йўқ дунёси.

Улутма!
Оламда не мавжуд:
бесарҳад эмас,

Бу оддий ҳақиқат ўлимдай қаҳҳор.

Бугун,

Науруни сиқиб

келмоқда нафас,

Халқ

ваҳимада абгор...

— ...Кейин нима бўлади? —

тўниб

гап қотганларга

Фосфат соҳиблари дер:

— Ўзга ватан топамиз кейин..

Аммо

ўз ватанин сотганларга,

Ўзга ватан

топилармикин?

* * *

Атрофимга қарайману..

Ҳамма каби яшагим келар.

Атрофимга қарайману..

Ҳамма каби яшагим келмас.

ТОҒ ВА ДАРЁ

(Пабло Нерудадан)

Ватанимда юксак тоғим бор,

Ватанимда бор азим дарём.

Қани юргил мен билан.

Тун чиқади тоғим устига,
Очлик тушар дарём қасдига.

Қани юргил мен билан.

У ерларда азоб чекар ким?
Ким бўлмасин ватандошим-ку!

Қани юргил мен билан.

Тинглаяпман — келмоқда овоз:
«Эзмоқдадир изтироб, азоб».

Қани юргил мен билан.

Улар дейди: «Биз сенинг халқинг,
Сенинг халқинг бебахтдир ғоят.
Кутялмиз — оёққа қалқи,
Азобларга бўлсин ниҳоя, —
Умид, очлик оралиғида,
Тоғ ва дарё оралиғида!»

Қани юргил мен билан.

Оппоқ-оппоқ жавдарим ҳаққи,
Олтин бошоқ — буғдойим ҳаққи,
Кураш бўлгай шиддатли, шаксиз,
Бу тақдирнинг қудрати — шаксиз!

Сен кетасан мен билан!

УНУТИЛГАН ТИЛЛАР

Унутилган тиллар қанча, дейсизми?
Эҳ-ҳ-е... суғд тили, санскрит тили, кушан,
бақтрия, урхун-енисей тили, вавилон, лотин,
шумер, кхмер, аккад, юнон, миср,
нибелунг тиллари... Йўқ! Улар тошдай
гунг, лол бўлмаганида қанчалигини ўз-
лари айтган бўлар эди!

(Бир тилчи суҳбатидан)

Сиз,
сўзлай олмайсиз олис
ўтмишингиз ҳақида,
Келажак борасида-ку гап
бўлмоқлиги дард.
Сизга ётдир буткул
расму одат, ақида,
Сизнинг
умрингиз дунёсига битилган
аламли сарҳад.

Ҳа!
Сиз унутилгансиз оддий ибора каби,
Қора, ёруғ кунларингиз
бирдек зимистон.
Шўрлик халқингизнинг
қутлуғ
мақсад-матлаби,

Ҳаттоки
бизга армон!
Ахир,
сиз билан бирга
унутилди халқ,
Унутилди унинг
баҳру бари.

Ким айтади,

унутилиш қисмати
муҳаққақ?

Унутилиш керакми, ҳей,

қанча аждод сингари?..

Иўқ!

Гуноҳкор, сиз эмас бунда мукаррам
тиллар,

Ўзгани асоссиз

айбга кўймоқ
менинг феълимга ёт.

Фақат,

ўз пайтида

ўйлаши керак эди, дейман,
сизга

эга-соҳиблар,

Ҳайҳот!

Ўз пайтида, фақат!

Лекин қўрқоқ,

нонкўр бандаларингиз,

Истиқболингиз учун

кирмади жангга.

Ҳолбуки, сиз

ганим қиличи остида
унутилдингиз,

Ташна бўлиб жасур,

ёвқур инсонга!

Бу кун

тарихнинг бўш саҳифаларидан
ғамгин-ғамгин боқасиз гўё.

Мен ҳам термиламан, ҳатто,

тунлари уйғоқ

Ва лекин сиз мисоли хотирот

унутган туш-рўё

Қўлимдан келмагай
қайта тикламоқ!

...

Онанинг кўзлари жовдирар кўкка,
Қўллари дуога очилмиш баланд.
Елворар: — Умидим чиқмасин йўққа,
Оллоҳ, келинимга ато эт фарзанд!

Саҳарлар отанинг саждада боши,
Тангрига юракда сўнмас эътиқод.
Мусалло устига томар кўз ёши:
— Паноҳ, ёлғизимга берсанг-чи фарзанд!

Қим, у ким тунлари ногоҳ оҳ урган,
О, қайси гўшадан, қайси жигарбанд?
Айт, йигит, бағрингни не у тизлаган?..
— Наҳотки дунёдан ўтсам бефарзанд?!

Дуолар, кўзёшлар, эвоҳ, не қилгай,
Худолар не қилгай ҳайҳот, алҳазар,
Ўткинчи ҳусини сақламоқ бўлган,
Қалби тош келинчак истамаса гар...

1944 ИИЛ

— Жон ойижон, олиб беринг осмондаги оймомани,
Бирам ширин, бирам оппоқ.
— Отанг бўлса олиб берар эди ўшал оймомани,
Болам, менга осмон узоқ...

ИНСОН

(Эдуардас Межелайтисдан)

Ер шарига оёғимни тираб, мағрур,
Ушлаганман қўлларимда қуёш шарин.
Юксалганман икки шарнинг ўртасида —
Ер ва қуёш меникидир.
Миям бағри, миямнинг қатламлари
Тубсиз, маъдан конларидай.
Мен улардан қазиб олгум кўмир каби,
Мен уларни тоблагайман темир каби,
Денгизларда эгат очган кемаларни,
Поездларни — ер белига камар бўлган,
Тайёралар — учқур қушлар зурриётин,
Ракеталар — чақмоқларнинг йўлдошларин.
Ҳа, мен улар ҳаммасини қилдим бунёд.
Ер шарига ғоят ўхшаш шу бошимда.
Менинг бошим қуёшга ҳам жуда монанд,
Бу оламга бахт улашгай — нур таратгай
Замин узра неки мавжуд — бағишлар руҳ,
Ер юзига одамларни жойлаган у.
Ер нимадир мен бўлмасам? Жонсиз тана,
Ясси-ялпоқ, ўйдим-чуқур оддий бир шар.
Адашаркан поёни йўқ фазоларда
Кўзгусимон ойда ўзин кўриб қолди:
Ошкор бўлди бадбашара, жонсизлиги.
Асли мен ер алаmidан яралганман.
Бу ер ўша-ўша ғамнок дамларида
Қуёш ва Ер шарларидек қуйиб қўйган
Шардек бошни ҳадя этди мана менга.
Менинг ўша шар сингари кичик бошим
Бу каттакон ер шаридан бўлди устун.

Бўйсунди ер менга, мен ҳам
Кўрку чирой бахш этдим унга.

Жоним бунёд қилган бу ерни
Мен ҳам қилдим қайтадан бунёд.
Тоза бўй уфурган, суюмли — бундай
Бўлмаганди замин ҳеч қачон!
Оёғимни ер шарига тираб, мағрур,
Кўтарганман қўлларимда қуёш шарин,
Кўприқдирман қуёш ва ер орасида.
Мен орқали қуёш чиқар замин узра,
Замин эса кўтарилар қуёш сари,
Атрофимда айланади улар доим,
Пойгадаги олачинор отлар каби.
Бутун-бутун кашфиётлар ва асарлар,
Ҳайкаллар ҳам қўлларимнинг маҳсулидир.
Айланади атрофимда шаҳарлару
Улкан-улкан иншоотлар,
Асфальтли, кенг майдонлар,
Машина ва одамларга
Тўлиб оққан кўприқлар.
Тайёралар, кемалар — айланади.
Тракторлар, дастгоҳлар — айланади..

Ракеталар айланиб айланади атрофимда...

Мен турибман:
Оқил, қатъий,
Алқомат,
Юксалганман ердан қуёшга қадар,
Ерга қуёш табассумин
Сочадирман мўл.
Мағриб, Машриқ,
Шимол, Жануб — баҳраманд бирдек.
Мен турибман:
Мен инсонман,
Мен коммунист!

АСРЛАР ҲИКОЯТИ

Йўллар юрдим саргашта,
Йўллар — менинг кўзларим.
Бу йўлларда ҳар гўша
Афсоналар сўзлайди...

Искандар асабий, тунд,
Бўридай хаёл сурар:
Юлдуздек учди беш кун,
Бир тумандан йўқ хабар.
Наҳот, бир тоғ қишлоғин
Бўйсундирмоқ машаққат.
Ё адашди қўшини —
Бу тоғлар мисли каманд.
Ё ўзга ёв келди дуч —
Тунда ғафлатда қолди?
Балки, бир илоҳий куч
Бевақт сеҳрига олди?
Нелар кечмас оламда,
Бир тасодиф эҳтимол,
Минг черикка бир зумда
Келтирган қирон-завол?
Кўчма тахтдан Искандар
Уқдай отилиб турди.
— Жўнасин иккинчи бор! —
Ҳавога бир мушт урди.

Искандар асабий, тунд,
Ярадор шердай титрар.
Юлдуздек учди беш кун
Иккинчи бор йўқ хабар.

Бир зарб билан очунни
Парчалаган яроғи
Тобун қилолмас Нурнинг!
Наҳот, шу бир қишлоғин?
Бу қишлоқнинг улуси
Ё умидсиз ҳаётдан?
Ё яралган бариси
Самандардан, саботдан?
Жаҳонгирнинг қўшини
Шу жойда мағлуб, наҳот?
Унгими бу? Тушими?
Ё ростдан кетди омад?
— Йўқ! — Искандар қичқирди, —
Тайёр бўлсин бир туман!
Шафқат кутмасин энди,
Ўзим, ўзим бораман!!!

Ёвқур қишлоқ ораси
Атиги бир кунлик йўл.
Сал илганар қораси
Оралиғи яйдоқ чўл.
Қолди омонат пойтахт
Искандарнинг ортида.
У борар — йўлбарс келбат,
Минг лашкарнинг олдида.
Юракдаги ғазаби
Кўзларида акс этар.
Тортди йўлнинг танобин
Ана, қишлоқ — забт этар!..
— Олтин-н-н!
Кимдир ҳайқирди.

1 Нур қалъаси, ҳозирги Нурога райони.

— Олтин-н-н!
Қўшин — телба. Қийқирар.
— Олтин-н!
Кўкдан қуёш йиқилди.
— Олтин-н!
Қўшин кетди тирқираб...
Искандар кўрди аниқ:
Қишлоққа кириш йўлга
Сочиб ташланган олтин
Ёнар мисли аланга!
Искандар кўрди аниқ:
Қўшин унга ташланди.
Искандар кўрди аниқ:
Ур-сур, талаш бошланди.
Искандар кўрди аниқ:
Қиндан чиқди қиличлар.
Искандар кўрди аниқ:
Санчар... чопар... йиқилар...
Искандар кўрди аниқ:
Лашкаридан тирик йўқ.
Искандар кўрди аниқ:
Ев дегандан дарак йўқ.

(Шамолдай эркин, шўх қиз
Бир қаради қоядан,
Бошин чангаллаб, ёлғиз
Биров кетар соядай...)

Билмадим, бу афсона
Ва ёки чин ҳақиқат.
Не бўлса бўлсин, аммо,
Уқаман маъни фақат!
Уша қадим қишлоқда

Эл-юрт бугун бахтиёр.
Афсоналар қулоқда
Қолиб кетмайди бекор.
Ташлайман теран назар
Асримнинг ишларига.
Қирар, ҳатто, хавф-хатар
Боламнинг тушларига!..
Зотан, башар

олтиннинг

Бу кун сеҳрига шайдо.
Наҳс босган қўли унинг
Ҳар ерда ҳозир, пайдо.
Икки қитъа — икки юрт
Ёвлашди олтин дея.
Қирар эллар бир-бирин
Олтин ҳаётдир гўё.
Қўрқаман, о, Дунё, сен,
Оқизиб ёшгинангни,
Искандардай қолмасанг,
Чангаллаб бошгинангни!..

АЁЛ ЖАНГГА КИРСА

Аёл жангга кирса — шердир, бўридир,
агёр шўридир,
уйи қурийдир,

Спаретра гувоҳ бунга,
Тўмарис гувоҳдир, —
Евуз Қирнинг муроди ўтга ёққан қор бўлди.

Аёл жангга кирса — эрки кирадир,
кеки кирадир,
юрти кирадир,

Барчиной гувоҳ бунга,

Гулойим гувоҳдир, —
Ёвларининг топгани — ой ўроғи — дор бўлди.

Аёл жангга кирса — томчи — сел денг, ҳей,
ел — довул денг, ҳей,
Зебо — эр денг, ҳей,

Ватаним гувоҳ бунга,
Башар гувоҳдир, —
Халқим она қизларин жони номус-ор бўлди.

Аёл жангга кирса — кўз-қош ул тараф,
тоғ-тош ул тараф,
қуёш ул тараф,
Тупроқ кўп гувоҳ бунга,
Дунё кўп гувоҳдир, —
Эркаклар гуноҳидан улар қадди дол бўлди.

Аёл жангга кирмайди — ёниб турса ўчоғи,
Узилмаса ёт қўлдан бўйнидаги мунчоғи,
Кишвари омон бўлса, топталмаса эл боғи,
Доимо гулдай нафис, доим бахти ёр бўлди!

Ё В У З Р У Х

ГФРда собиқ эсэсчи дивизия «Дойчланд» ҳамда «Викинг», «Адольф Гитлер», «Гитлер-Югенд» танкчи дивизиялари қатнашчиларининг янги сериядаги слётлари бўлиб ўтди. Минг афсуслар бўлсинки, Ёвуз рух — Гитлернинг ёвуз рухи яна бугунги кунда бош кўтаришга ҳаракат қилмоқда.

(Газетадан)

Тўлқин отар қамишзор тинмай,
Тўлқин отар қамишзор тинмай,
Бир оролда кўзга илинмай,
Дарахт ўсар тангридай ёлғиз.
Унинг таги ёвуз, аламгар,
Бир рух учун этилмиш макон,
Топса эмиш иложин агар,
Солар эмиш дунёга қирон.

У дунёга келди баногоҳ,
Келди ирқчи — шуҳрат дайдисини.
Тўрт тарафни этолсин огоҳ,
Зир титратсин жаҳонни саси...
Шуҳрат топар кимдир тасодиф,
Кимдир топар меҳнат, саботдан.
У шуҳратни телбадай, ҳайҳот,
Топмоқ бўлди машъум ниятдан.

Ва шубҳасиз қақшатар алам,
Ун еттинчи йиллар алами.

Қарвондай тиз чўкмаса олам,
Қора бўлсин фашизм номи...
Австрия гултожи синди,
Зарра бўлиб учди фалакка.
Ёвуз қалбга парча нур инди,
Жаллодларин қамчилар кўкка...

Қалб бўларми шунчалар қаттол,
Қалб эдимми унда, алҳазар, —
Кўзларида акс этар яққол,
Қалб тубида не ёвузлик бор.
Европанинг осмони зулмат,
Санқир унда манфур оломон.
Ошиб ўтди сарҳаддан фарёд,
Сарҳад билмас яшинларсимон.

Қайга кетди олам қуёши,
Нечун қора қип-қизил шафақ?
Наҳот энди тинмас кўз ёши,
Наҳот эрк йўқ, наҳот йўқдир бахт?!
Наҳот энди юзтубан Инсон,
Қайда қолди музаффар қисмат?
Наҳот баттол топажакдир шон,
Наҳот энди... Қайда ҳақиқат?

Йўқ, йўқ, Адольф, бекор офтобни
Тил остига олмоқ истадинг.
Наполеондан олмай сабоқни,
Москвага отни қистадинг.
Наҳотки ҳис етолмадинг сен,
Танянинг ўтли юрагин.
Наҳот англаб етолмадинг сен,
Тўйчибойнинг метин кўкрагин.

Шўрлик ақлинг қандай кетди дарз,
Англай олмай дўстлик қудратин?!
Билмадингки, дўстлик билан биз
Қайтарармиз яшин шиддатин.
Уйладингки: бизнинг бу дўстлик
Қоқ бўлинар турганда бўрон.
Билмадингки: бу дўстликни, сен,
Бизга берган Лениндек ИНСОН!

Ўзбекларда мангулик гап бор:
Чоҳ қазса ким, қулагай ўзи.
Бу дунёда ҳеч кетмас бекор,
Халқнинг айтган бирорта сўзи.
Қонлар қусдинг сўнгги дам етиб,
Пешонангда — эллар тамғаси.
Бор дунёни истадинг, лекин,
Қарич ер ҳам бўлмади насиб!

Тарих — барча исмга Она,
Унинг исмин ўчиргил, тарих!
Унинг исми ваҳшат ва вабо,
Унинг исми уруш-ку, ахир?!
Тарих — барча исмга Она,
Мунис, ваҳший унга барибир.
Тарих тарих, бу ахир сенга,
Менга бари бир эмас ахир!..

Тўлқин отар қамишзор тинмай,
Тўлқин отар ҳар ёнда денгиз.
Бир оролда кўзга илинмай,
Дарахт ўсар тангридай ёлғиз.
Унинг таги ёвуз, аламгар,
Бир руҳ учун этилмиш макон.
Топса эмиш иложин агар,
Истар эмиш дунёни ҳамон!..

ГРЕК ВАТАНПАРВАРИ

НИКОС БЕЛОЯННИСНИНГ ОХИРГИ СУРАТИ

Белояннис ҳақида ҳали
Бирор нарса ўқимай туриб,
Мен суратин кўрганман:

чинни

Гулни ушлаб турарди кулиб.
Ўтмишидан шодмон, миннатдор,
Эртасида — ойдин келажак.
Куёв каби масрур, бахтиёр
Одамгина шундай кулажак.
Уйлаганман: бу тантиқ сурат
Тўй кунидан эсдалик, албат!

Кейин билдим... қат-қат булутлар
Ортидан ой сирғалиб балқди.
Юрагимда туйғулар — ўтлар
Кўзларимга ёш бўлиб қалқди.
Ҳайратимнинг узайди умри,
Бот ишондим мўъжиза — сирга.
На кулгу, гул!.. Қаршимда энди
Қараб турар жасорат менга!
Улим ҳукми қаҳ-қаҳ урган пайт
Олинган бу! — гул —
кулгу —
сурат!

СЕРКА ҚУНҒИРОҒИ

Жуда-жуда ишонарди қўйлар
Шу қўнғироққа.
Бир кун қолиб яшил яйловлар

Ғалла-говур ёққа —
Шомда тушиб келишди улар.
...Бирдан жаранглади у таниш садо.
Темир қўра қаҳқаҳа урди. —
Қўйлар чопди садо келган томо-о-н
Ва кундада бошларин кўрди,
Уша замон!

Жуда-жуда ишонарди қўйлар
Шу қўнғироққа...

ТУНГИ БУЛУТЛАР ТОМОШАСИ

Ҳу-у, анови балчиқ. Анови чўчқа,
Тумшугин балчиққа тикмоқда, қара.

Ҳув, анови бўри, ортида қўзи,
Бўри бўрилсами, қурийдн шўри.

Анови четдаги, қара, қуёнча,
Чўчқа, бўри келар ва қилгай нимта.

Воҳ, айиқни қувиб келмоқда итлар,
И-я, итлар эмас, баҳайбат китлар.

Вой-вўй-й, осмонда ҳам кап-каттакон фил,
Сичқондан қочмоқда — хартумлари зил.

Одам борми, одам?
— Одам, оймома,
Туссиз булутларни қилиб турар томоша!

ЮЗЛАРИДА МАҒРУР СИПОЛИК...

Юзларида мағрур сиполик,
Кўзларида бепарво ўтлар.
У беозор одатга молик,
Азоб бермас сўнгсиз сукутлар.

Қимлардир дер: «Билмас нафратни,
Муҳаббат ҳам ёт эрур унга.
Фарқламагай шодлик, кулфатни,
Бирдек қарар зулматга, кунга!...»

Лекин унинг қалбини, ҳайҳот,
Англай олмас, англамас ҳеч ким:
Муҳаббати бағишлар ҳаёт,
Муҳрлайди нафрати — ўлим!

ЗАМОНАВИЙ ЭРТАК

Бор экан,
аслида йўқ экан,
Тўқ экан,
аслида оч экан.

Бир бойнинг гиёҳ битмас тоғлардай
камбағал бир батраги бор экан.
Қундузлари кун бўлиб, тунлари юлдуз бўлиб
ишларкану,
аммо шўр пешонасига
бир бисот битмас экан! Ҳей-й, Дунё!
Қунлардан бир кун...
Зулук каби буралиб,

Евин кўрган жайрадай
Ўз-ўзига ўралиб
Бойнинг ҳад билмас ерида қўш ҳайдар экан...

Жони бўғзига келиб,
телбадай қичқирибди:

«Эй-й, фалак!! Менга бунча чексиз-чегарасиз
бойликни қандай ато этдинг?!»
(Ҳей-й, Дунё! Камбағалга ҳам бойлик битар экан-да!)
Батрақнинг нидосини бой эшитиб қолиб,
оёғини қўлига олиб — чопиб келиб: «Бойлик!
Олтинми?» — деб қичқирибди ҳаллослаб,
итнинг сўлагидай сўлаги оқиб.
— Сотаман, оласизми, Бой! — қичқирибди Батрақ, —
Олинг! Олинг! Бу чексиз — чегарасиз **БОЙЛИГИМ** —
КАМБАҒАЛЛИҚДИР! Олинг!

Бой мум тишлаб,
шартта орқасига бурилиб кетибди.
Ҳей-й, Дунё!..

Эй, жаҳон батрақлари,
Эй, оч, юпун қуллар,
Эй, етим-есирлар, бевақт узилаётган
Чечаклар — гўдаклар!.. Вақт етди! —
«Бойман!..» — деб бақиринг, чақиринг, ҳайқиринг!
Ҳа-а!.. Қаттиқроқ!.. Қаттиқроқ!..

Эй, сиз сиз америкалик фермерлар,
Эй, Европа, осиёлик корчалонлар,
Африканинг пркит бойлари!.. Чопинг!
Югуринг! Улар «бойли»гини сотиб олинг!
Олинг!
Сиз бойликни севасиз, ахир!
Орқангизни ўгирманг фақат!

Бор экан,
аслида йўқ экан.
Тўқ экан,
аслида оч экан...

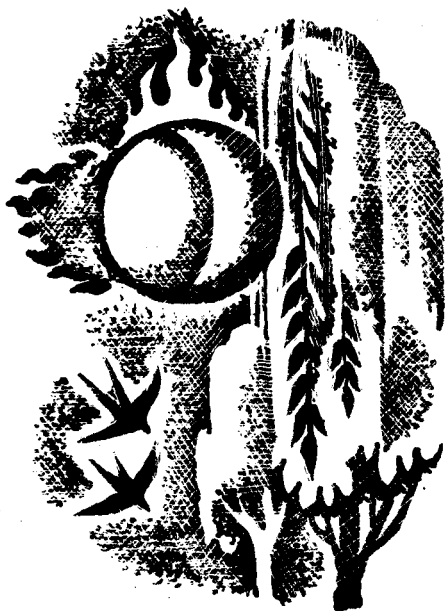
* * *

Сокин дарё, сўрайман сендан,
Тоғлардаги шиддатинг қани?
— Сўраб нима қилурсан мендан,
Ху, йўллардан сўрагил уни.

Сокин қалбим, сўрайман сендан,
Ешликдаги шиддатинг қани?
— Сўраб нима қилурсан мендан,
Хув, йиллардан сўрагил уни.

ҲАҚИҚАТ

Мен нишонман, мен нишонман, мен нишон, —
Отилди минг-минглаб ўқ.
Мен омонман, мен омонман, мен омон,—
Биттаси ҳам теккан йўқ!

III

*Кўзларингда ёнар
муҳаббат*

ВИСОЛ

Хазон —

яшил япроққа айланди,

Сомон —

тўлиқ бошоққа айланди.

Қоп-қора тун —

кундузга айланди,

Бир томчи сув —

денгизга айланди.

О, барчаси бекор! Муқаррар, —

Айланмаса ЮРАК ЮРАККА агар!

АБАДИЙДИР ЧУҚҚИЛАР ҚОРИ

Абадийдир чуққилар қори,

Йўлчи эмас, мангудир баҳор.

Ез ва кузнинг синиқ дийдори

Мангу, ҳатто, армонлар қадар.

Мангуликлар қаршисида лол

Зил бошимни эганимча жим,

Кечикмайин — айлай деб висол

Шошиламан сенга, севгилим...

ҚОР ҚАЛИН БОССА ТОҒНИ...

Қор қалин босса тоғни

Қийик энар қишлоққа.

Ишонган тўрт оёғи

Бошлаб борар пичоққа.

Қиш асабин тугатиб
Қарамай ёв, жўрага,
Қакдикларни титратиб
Ҳайдаб тушар қўрага.

Қўкламдаги тошқин-сел
Жилға, сойларни уриб,
Қирғоқларга ташлайди
Дов-дарахтни келтириб.

О, севгилим, ишқ дардинг
Тиз чўктирди қошингда.
Ёзмишдан кўрай дедим
Не бўлса ҳам бошимда!

ЯНА КЕЛДИМ...

Яна келдим сенинг кўчанга,
Кўчанг бўйлаб яна юрибман.
Аmmo бугун, моҳим, дарчангда
Ёруғликни кўрмай турибман.

Ёруғликни кўрмай турибман,
Йўқ, тонггача ёнмади чироқ.
Минг хаёлга банди бўлиб ман,
Бутун тунни ўтказдим уйғоқ.

Бутун тунни ўтказдим уйғоқ,
Оппоқ бўлиб, ана, тонг отди.
Чироқ ёнмай хонангда бироқ,
Қалбимда тун тунлайин қотди...

УТГАН КУНЛАР

Гоҳо кулдим, гоҳо йиғладим,
Қаҳ-қаҳ уриб, гоҳ қолдим ғамда.
Муҳаббатдан бағрим тигланди.
Гоҳ қоврилди сийнам аламда.

Утиб кетди бирма-бир, бугун
Уйларимда у кунлар ёди:
Шуълаларга беланиб, беун
Соф олтиндай товланар энди!

ТУЛҚИНЛАР БАҒРИДА...

Тўлқинлар бағрида бамисли бир чўғ,
Қалқиб оқиб борар ёлғизгина гул.
Увоқ талашгандай бир тўда балиқ,
Оқимлар талашар, парво қилмас ул.
Ким отди?

Не учун?

Ростдан ҳам гулми? —
Юракни юракка қилолган пайванд?
Ё пайванд қилолмай аламли, дилтанг
Оқиб кетаётган ёниқ муҳаббат?

ТАНИШ БОҒДА

Мен сени истаганим йўқ,
Мен сени излаганим йўқ.
Биламан, ҳаммаси бефойда,
Энди сен йўқсан
мен бор жойда.

Мен сени истаганим йўқ,
Мен сени излаганим йўқ,
Сен тамоман бошқасан, бошқа,
Бир сирли хат — битилган

тошга.

Мен сени истаганим йўқ,
Мен сени излаганим йўқ,
Сен куйлардинг...

Ҳамон куйлайсан,

Уйларингни сўйлайсан,
Узга тинглайди энди,
Узга англайди энди.

Мен сени истаганим йўқ,
Мен сени излаганим йўқ.
Фақат...

фақат шу таниш борда,

(Айни бу баҳор чоғда)

Изларингни шундай бир кўрмоқчи бўлдим.
Изларингдан шундай бир юрмоқчи бўлдим,
Лекин тополмаяпман, тополмаяпман,

Қайда улар,
қайда,

қайда?..

Йўқ, йўқ, мен сени истаганим йўқ,
Мен сени излаганим йўқ...

ҚАЙДАН СЕНИ УЧРАТДИМ, ОҲУ...

Кўзларингда ёнар...
Б. Бойқобилов

Қайдан сени учратдим, оҳу,
Ҳаёт гўё абадул-абад.
Зулумот йўқ, бор фақат ёғду,
Кўзларингда ёнар муҳаббат.

Қайдан сени учратдим, оҳу,
Умр — ўлжа, бу дунё — сайёд.
Юрагингда жодугар уйқу,
Кўзларингда ёнар муҳаббат.

Қайдан сени учратдим, оҳу,
Ҳам шафиқсан, ҳамда бешафқат.
Яшамоқ — бол, яшамоқ — оғу,
Кўзларингда ёнар муҳаббат.

МУМИН ҚОБИЛ СЕВГИСИ

Раши мурда, кўзи ўлик недир у,
Недир ул оловнинг бағридан чиққан?
Жулдурли либосда қандай ваҳм бу,
Нечун у бесаноқ ханжарлар таққан?
Наҳотки охирдир умрим поёни
Ваҳ, ана, келмоқда устимга... Ҳайҳот!
Қонли бир интиқом истарми, қонли?
Қоч! Йўқол! Қоч! Йўқол! Дод!..

Қайдан менга бунча азоб, изтироб,
Айтинг, дўстлар, бу қай ситам гувоҳи?
Қиприklarим неча ойким билмас хоб,
Еки удир бахтсиз севгим арвоҳи?..
О, севгим, бошимда олтин тож эдинг,
Қуёшдай сийлардинг порлаб ҳар қачон.
Раҳматлик бобом, эҳ, бош ирғаб дерди:
— Муҳаббат ўғриси соянгда ҳар он!..
Мен сени йўқотдим ўзим ҳам билмай,
Кўзим очик туриб гафлатда қолдим.
Фарёд солдим бесаас узилган гулдай

Ва узоқ залварли ўйларда толдим.
Йўқ, излай олмадим сенинг ортингдан,
Туманли тунлардан қидирмадим, йўқ.
Чиқмасанг ҳамки сен лаҳза ёдимдан,
Уфқлардан сўраб югурмадим, йўқ.
На елдим қасоскор дўстлар ёнига,
На ўзим ағёрнинг изларин тутдим.
Юрагим бўялиб қайноқ қонига,
Фақат шу тор уйда зардоблар ютди..

Шунданми тинмайин важоҳат босар,
На куним, тунимда бордир ҳаловат.
Йўқолган бахтини ким қидирмаса,
Ё шундай қийноққа ташларми ҳаёт?!

ФАРҒОНА ҚИЗЛАРИ

(Ҳазил)

Кўкдан тушганлар чоғи,
Бунча сулув бу қизлар.
Сув ичса, томоғида
Жилоланур юлдузлар.

Ҳайронман-эй, бу юртда
Не деб севиб, суярлар?
Йигитлари, ҳаётда,
Қандай тирик юрарлар?

ЛУЛИ ҚИЗ ҚУШИҒИ

Қўй, сўзлама, бўлма бешафқат,
Керак эмас менга муҳаббат.

Юрагимда саноқсиз тикан —
Изтироблар жонимга теккан.

Ҳатто хаёл — яраланган қуш,
Осмон менга нима берди, хўш?

Лекин мени қучоқла ҳозир,
Сен муҳаббат эмассан, ахир.

ОСМОН...

Осмон кулар менинг дарчамдан,
У ҳолимдан ағёрдек кулар, —
Ахир йиғлаб қайтдим кўчангдан.

Осмон йиғлар менинг дарчамдан,
Қалбим унинг ҳолига кулар, —
Ахир шодмон қайтдим кўчангдан.

БИР МОВИЙ ҲАВО...

Бир мовий ҳаво — кўклам келаётир,
Бир сарин сабо кўкрак кераётир,
Бир яшил наво — ним тебранаётир,
Гулгула тушмоқда жонимга менинг,
Гулгула тушадур жонингга сенинг.

Уша ҳолат бу!.. Булутлар турланар,
Саф-саф қайтмоқда ғамгузор турналар,
«Қур-қур»лари-о бағримни тимдалар,

Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Гумбурлаб, пар-пар чақмоқлар чақадур,
Кўксингда ул ўт-ёлқинлар ёқадур,
На ёлқинлардур, дард-гуллар тақадур,

Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Туи зулумотдир, сен ундан ҳазар қил,
Ташга чиқма-ей, гувлар кундузги сел.
Ундан-да эсгай олис хотирот — ел,

Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Қайта ва қайта қушлар қўшиқ айтар,
Қайта ва қайта бу турналар қайтар,
Уртада қўшиқ — такрорланар байтлар!

Ғулғула тушадур жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

С Е В Г И Д А Ф Н И

Мен бу ҳақда бирор кимсанинг
Билмоқлигин истамайман, йўқ.
Бардош берар бу қалбим манинг,
Нима унга бир оғули ўқ!
Севдим...

Лекин севилмадим, ҳа,
Шартми битмоқ йиғлоқ қўшиқлар?
Бу дунёда, ахир, менсиз ҳам

Кўпдир йиғлаб юрган ошиқлар.
Қабр қилиб ёлғиз қалбимни,
Мана кўмдим севгимни унга!
Ичга ютиб бутун дардимни,
Тикиламан зим-зиё тунга...

* * *

Гоҳи ерда, гоҳи самода
Бунёд бўлгай инсон тилаги.
Мени олиб келди дунёга
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Ёшлигимдан, билмайман, қай кез,
Бўй уфурди кўнглим чечаги.
Асир этди бир жуфт қора кўз —
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Ҳаёт — ҳайрат, тириклик — ҳайрат,
Ҳайрат эрур ошиқ юраги.
Ҳайратларнинг бақоси ҳайрат —
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Қим топингай ишқи маъвога
Керак эмас суянч — тиргаги,
Олиб чиқар арши-аълога
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Эй, сен фаҳш, жоҳил, бебурд кас,
Севги сенга кўнгил эрмаги.
Билгил, бир кун олгайдир қасос,
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Азал-алал ҳаёт бешафқат,
Йиллар мисли гуллар баргаги.
Бу дунёда мангудир, фақат,
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

О, бир саҳар шам сингари жим
Ёниб битса умрим кузаги.
Хок бўлиб ҳам сени куйлагим —
Муҳаббатнинг сирли эртаги...

И Л Т И Ж О

Гулим, топдим ниҳоят,
Бутун бўлди туз-ноним.
Ёлвогум энди фақат
Сен мени дегил, жоним.

Севаман, яширмайман,
Май каби қизғин қоним.
Ишқинг билан яшайман,
Сен мени дегил, жоним.

Майли худбин аталай,
Бут эрса бас имоним.
Сўзаверар кўкда ой,
Сен мени дегил, жоним.

Ваъда қилмам сийму зар,
Доним чекли имконим.
Лек асрагум муқаррар,
Сен мени дегил, жоним.

Ағёрларим бадкирдор,
Ағёрларим даврони.
Улар қитмир ва айёр,
Сен мени дегил, жоним.

Баланд тутгил қадримни,
Узун бўлсин забоним.
Мағрур тутиб қадингни,
Сен мени дегил, жоним!

ОЙГУЛНИНГ ШЕЪРИ

(Ҳазил)

Биламан, сиз ҳамма нарсанинг
Бут бўлмоғин истайсиз, доим.
(Бу дунёда ҳеч бир кимсанинг
Ярим-ёрти бўлмасин моли!)
Қўнглим тўлин ой мисол бутун,
Жондек бутун муҳаббатим ҳам.
Қоқ иккига бўлинди, бугун,
Лекин ўша муҳаббат, акам...
Шошмай туринг, кейин насиҳат,
Урин ҳам йўқ ғазаб, нолага.
Сизга айтсам, меҳр-муҳаббат
Бўлинар экан... болага!

БАҲОР

Гиёҳлар, куртаклар очмоқда жамол,
Олам тўлиб борар яшил навога.
Ёнингга елурман шу баҳор мисол,
Мен бу дам сизмасдан қутлуғ дунёга!
Йўлимдан қайтарма ҳаргиз беомон,
Қалбим ва баҳорнинг йўллари ҳақдир.

О, сен ҳам мунаввар ишонч билан ён,
Бизларни алдамас бу бахтли тақдир.
Чақмоқлар чаққудай бўлса мабодо
Сен асло даҳшатга тушма, жонгинам.
Баҳорга ўзга бахт борми дунёда,
Чақмоқлар қарсиллаб чаққанидан ҳам?
Гиёҳлар, куртаклар очмоқда жамол,
Олам тўлиб борар яшил навога.
Ёнингга елурман шу баҳор мисол,
Мен бу дам сизмасдан улкан дунёга!

Д Е Н Г И З Д А

Бизнинг тақдир Сир ва Амудек,
Бир денгизга қуйилмаса ҳам,
Тўрға тушган икки балиқдек,
Бир кемага тушибмиз, санам.

Сен ғоятда эдинг шод, масрур,
Аттрифинга боқардинг хушҳол,
Мен-чи, мен ҳам ўзимча мағрур
Кетар эдим ва лекин алҳол,

Ич-ичимдан эзилар эдим,
Ёдга тушар эди у кунлар.
Ахир қанча ортингдан елдим,
Қанча йиғлаб ёлвордим туңлар...

Ногоҳ эгир қорайди осмон,
Босиб келди қуюқ зулумот.
Қутурган шер каби беомон,
Тўлқин сапчир қирғоққа азот.

Кемада ҳам бошланди қий-чув,
Ҳар ким урар ўзин ҳар ёнга.
О, билмайман қайси дамдир у,
Сен ўзингни отдинг-ку, менга.

Пишжим аро гўё йўқолдинг
Ваҳмадан, қўрқувдан беҳол.
Не бир ҳолда мен шўрлик қолдим,
Ахир бирга ажал ва висол...

Қанча лаҳза, қанча вақт ўтди,
Қайта бошдан эсламоқ оғир.
Довул тинди, гўё ёв битди,
Омон қолди кемамиз охир.

Шиддат билан кўксимдан бир пайт,
Сен бошингни мағрур кўтардинг.
Шу бағримда, о, севгилим, айт,
Бир умрга қолсанг нетардинг!

Кетдинг яна аввалги тахлит,
Яна қолдим зору зор сенга.
Эвоҳ, билдим, ҳатто тасодиф,
Беролямаскан севгингни менга!

ҚУЕШ АФСОНАСИ

Қалб қаъридан отилган ғазаб
Кўзларида қон бўлиб кетди.
Ҳаёт — дўзах, ҳаёт — дард, азоб,
Жон қийноғи мангуга етди!..
Наҳот унинг ғурури, ори
Сочин ёйди ўзга қучоқда.

Орзу, мурод, ишончи — бори
Бўса берди ҳаром дудоққа.
Қани шаффоф шабнам туйғулар?
Қани софлик, қани диёнат?
Топталдимми бир зумда улар,
Бир ҳис учун наҳот хиёнат?
Энди қандай яшамоқ керак,
Энди қандай кўтарадир бош?
Жавоб бергил, эй забун юрак,
Жавоб бергил дунё — бағри тош?
Тингламайди йигит фарёдин,
Гунг ва соқов — тўрттала уфқ.
Чиқиб кетди фалакка доди,
Фалак... бесас, фалак — қуп-қуруқ.
Тўлғанади, излайди нажот,
Лекин нажот — фарқ бўлган кема!
Кўкрагини ёрдию, ҳайҳот,
Юрагини суғурди бирдан
Ва иргитди кўк тоқи томон —
Уқдай учиб қадалди — етди.
Уша ошиқ юраги шу он
Қуёш бўлиб чарақлаб кетди!
Шундан софлик, садоқат нурин
Қуй-туй дўкар — сипқарар олам.
Аmmo, айттинг дўстларим, айттинг,
Юрагинида илчун дард, алам?..

И Ш Қ О Л О В И

Ишқ олови, гурилла,
Гурилла сен беармон.
Разил кимсаларнинг ҳам
Юрагини беомон —
Ёндир! Аҳ-ҳа... мен кўрай,

Ишқ олови, ён!
Эҳ, сен гурлаб ёнмасанг
Кимнинг қалбида агар,
Юз ўгирсанг ва ёки
Қилсанг ёнмоқдан ҳазар,
Башарий меҳри ҳам
Билолмас у, алҳазар!

МУНДАРИЖА

I. ОНА ТУПРОК

*Шонрга	4
*Қўшиқ	4
*Наврўз алёри	5
*Қайтмиш	6
*Бобо деҳқоним	7
*Тогларда куз бошланди	9
*Идора, уй, стол ва ўлим ҳақида баллада	11
*Қадимги Нурота қўшиқлари	12
*Она ва бола ҳақида икки ҳикоят	13
*Гулхан	14
*«Йўқ, ҳаёт жонимга тегмади ҳали...»	14
*Оналар	15
*Миркарим Осим	15
*Тог ўрмони	16
*Таърифи Бодилдон Самарқандий ва ёки эътиқод ҳақида қўшиқ	18
*Фард	22
*Аму бўйида	22
*Бир дарахт	23
*Хорнажга кетиб қолган ўзбекларга саволим	24
*Баҳоролди кайфиятлари	25
*Бир коса сув	26
*Олқорлар	28
*Сайёҳнинг сўнгги қўшиғи	29
*Бобом мулла Суяюннинг отам мулла Олимга васияти	30
*Чорраҳада	31
*Нурота тоғларини	32
*Марҳум ношир Саидахмад ака хотирасига	33
*Бир туپ арча	34
*Кайфият	35
*Қодир овчи ўлими	36
*Сув ўтлари	38

II. АСРЛАР ҲИКОЯТИ

*Шоир	40
*Фард	40
*Тўртлик	41
*Маяковский ва Есенин	41
*Бу қалб	41
*Мен	42
*Ваган	43
*Юклар	43
*Елғиз турна	45
*Факт асосида ёзилган шеър	46
*«Атрофимга қарайману...»	48
*Тоғ ва дарё	48
*Унутилган тиллар	50
*«Онанинг кўзлари...»	52
*1944 йил	52
*Инсон	53
*Асрлар ҳикояти	55
*Аёл жангга кирса	58
*Ёвуз руҳ	60
*Грек ватаанпарвари Никос Белоянниснинг сурати	63
*Серка қўнғироғи	63
*Тунги булутлар томошаси	64
*Юзларида мағрур сиполик	65
*Замонавий эртак	65
*«Сокни дарё...»	67
*Ҳақиқат	68

III. КЎЗЛАРИНГДА ЁНАР МУҲАББАТ

*Висол	70
*Абадийдир чўққилар қори	70
*Қор қалин босса тоғни	70
*Яна келдим	71

*Утган кунлар	72
*Тўлқинлар бағрида	72
*Таниш борда	72
*Қайдан сени учратдим, оҳу	73
*Мўмин Қобил севгиси	74
*Фарғона қизлари	75
*Лўли қиз қўшиғи	76
*Осмон	76
*Бир мовий ҳаво	76
Севги дафни	77
*«Гоҳи ерда, гоҳи самода...»	78
Илтижо	79
*Ойгулнинг шеъри	80
Баҳор	80
Денгизда	81
*Қуёш афсонаси	82
Ишқ олови	83

На узбекском языке

АЗИМ СУЮН

И МЫСЛЮ ВПЕРЕД УЛЕТЯ

Стихотворения

Тақризчи РАУФ НАРФИ

Редактор М. Аъзамов

Рассом А. Мамажонов

Расмлар редактори А. Бобров

Техн. редактор М. Мирражабов

Корректор А. Азимов

ИБ № 2870

Босмахонага берилди 23. 12. 83. Босишга рухсат этилди 20. 03. 84.
Р 13616. Формати 70x90 1/32. Босмахона қоғози № 1.
Адабий гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 3, 22
Шартли кр.-оттиск. 3,65. Нашр л. 3,19. Тиражи 5000. Заказ
№ 51. Баҳоси 40 т.

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
700129, Тошкент. Навоий кўчаси, 30.

Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича
ЎзССР Давлат комитети Бекобод шаҳар босмахонаси.